

WIM BERSENBRUGGE: STEREOFOTOGRAAF IN OORLOGSTIJD

Op 10 september 2000 gaat onderzoeker Johan Degewij op bezoek bij Wim en Trees Berssenbrugge in Den Haag.

Wim Berssenbrugge is dan 82 jaar en staat bekend als fotograaf en in het bijzonder als expert op het gebied van de stereo-fotografie.

Johan Degewij wil Berssenbrugge spreken in verband met een artikel voor het FotoLexicon, een initiatief van de Leidse Universiteit, waarin het leven en werk van Nederlandse fotografen wordt vastgelegd.

Degewij praat met Berssenbrugge ook over het feit dat hij twee Leica camera's aan mekaar wist te smeden door middel van een ingenieus en zelfbedacht koppelsysteem, zijn zogenaamde Tandemleica. In 1949 wist hij hier zelfs bij de Leitz fabriek een Duits octrooi voor te verkrijgen.

Ze bekijken samen ook foto's van zijn naoorlogse werkzaamheden in Nederland en Europa. En foto's voor de KLM en de albums van Douwe Egberts waarvoor Berssenbrugge veel verre reizen naar de tropen maakte van Bali tot Suriname.

Plotseling laat Berssenbrugge vier kleine zwart-wit foto's zien, die hij opdiept uit een volle doos.

Op het eerste fotootje staan Duitse soldaten bij de aflossing van de wacht, heimelijk gemaakt vanonder zijn jas.

Op de tweede foto staat een Duitse tankwagen gevuld met vloeibare zuurstof voor een V-2 raket. Berssenbrugge heeft die foto in de winter van 1944 gemaakt vanuit zijn ouderlijk huis aan de Laan van Meerdervoort.

Op de derde ziet Degewij tot z'n verbazing het vuurspoor van een startende V-2 raket, gelanceerd vanuit de tuin van het Vredespaleis. Die foto heeft Berssenbrugge 's nachts gemaakt vanuit hetzelfde huis aan de Laan van Meerdervoort, waarvan de achterkant grenst aan Vredespaleis.

De vierde foto laat zo'n Duitse raket in de vlucht zien, ruim 14 meter lang en met een verwoestende explosieve lading in de kop. Meer dan duizend van die V2's werden vanuit dichtbevolkte Haagse gebieden vanaf september 1944 afgevuurd, gericht op Londen!

Degewij vraagt Berssenbrugge naar het hoe en het waar en het waarom van zijn zeer bijzondere foto's van de V2 lanceringen.

Maar Berssenbrugge's geheugen is na een hersenbloeding in 1999 niet meer haarscherp. Bovendien voelt Degewij dat Berssenbrugge heel moeilijk over die periode kan en wil praten en hij respecteert dat.

Als er daarna niets meer was gebeurd dan zou Wim Berssenbrugge als fotograaf ongetwijfeld vooral zijn herinnerd als één van de belangrijkste stereospecialisten die Nederland ooit heeft gekend.

Het zou echter anders lopen.....

Na het overlijden in 2007 van Bersenbrugge krijgt Degewij een telefoontje van diens vrouw Trees of hij kan helpen bij het beoordelen van Berssenbrugge's fotografische nalatenschap.

Tot zijn grote verbazing doet Degewij daarbij een heel belangrijke ontdekking: Hij vindt 7 dozen met 229 dia-paren, allemaal stereofoto's uit de oorlogstijd..... en allemaal in kleur...!!!

Nu pas blijkt dat Berssenbrugge actief was in het verzet.

De koerierster Janke van der Kooi, die Bersenbrugge al lang kende, en van wie hij eerder ook al prachtige stereofoto's gemaakt had, haalt hem in 1944 over om voor verzetsgroep G documenten te kopiëren op microfilm.

Het ging daarbij vooral om plattegronden van de plekken waar de V-2 raketten werden aangevoerd, waar ze werden opgesteld en afgevuurd. Maar ook om waarnemingen van lanceringen, in de hoop daarmee de besturingstechniek te begrijpen. Bersenbrugge zelf schreef daar ook een rapport over en hij deed een voorstel om de baan van de V2 raket met stereofoto's te analyseren.

De minutieus op microfilm verkleinde documenten werden verstoppt in stukjes zeep, kousen of schoudervullingen en door koeriersters via de Biesbosch naar bevrijd gebied in Zuid Nederland en zelfs naar London gesmokkeld.

Berssenbrugge sprak in 1948 uitgebreid over zijn verzetswerk in een interview met het Amerikaanse blad US Camera.

*“Als laatste haal ik het gevaarlijke materiaal tevoorschijn: mappen met rapporten van troepenbewegingen, opslagplaatsen en raket studies. Drie getypte vellen per kleinbeeldopname en de ene na de andere rol wordt belicht. Ik werk gestaag verder om zo snel mogelijk het gevaarlijke materiaal weer weg te kunnen bergen.
Zo nu en dan hoor ik geklik van Duitse laarzen in de straat. “*

Daarna sprak Berssenbrugge steeds minder over zijn rol in het verzet. De wrange herinnering aan die laatste twee grimmige jaren van de oorlog, de harde strijd met de Duitsers, de martelingen van Janke van der Kooi en andere leden van verzetsgroep G in het Oranjehotel, het verraad, en de wraak doen Berssenbrugge steeds zwijgzamer worden. Hij kon er niet meer over praten.

In het voorjaar van 1945 besluiten de Engelsen, zeer bezorgd over de aanhoudende V2 beschietingen van Londen, om de Duitse lanceerinstallaties in Den Haag een definitieve slag toe te brengen.

Op 3 maart 1945 sturen zij twee squadrons met 56 bommenwerpers naar Den Haag. Een Engelse officier op de vertrekbasis verwisselt per ongeluk de X en Y coördinaten zoals deze door het verzet zijn aangeleverd. Tussen 9 uur precies en 16 minuten over negen in de ochtend worden er 389 bommen afgeworpen van elk 500 pond....

Janke van der Kooi's zuster Vera, ziet vanuit haar raam hoe de golven bommenwerpers boven Den Haag aankomen: Meer dan 50 jaar later vertelt ze: *Ik had de coördinaten van de lanceerplaatsen in het Haagse Bos doorgegeven en ik zag de bommenwerpers aankomen. Godverdomme..... ze slaan af, ze gaan richting Bezuidenhout, ze bombarderen verkeerd, Oh God , al die mensen.....*

In plaats van de V-2 stellingen wordt een deel van de wijk Bezuidenhout volledig van de kaart geveegd. Ruim 500 Hagenaars verliezen hierbij het leven.....

Dit drama heeft ongetwijfeld ook bijgedragen aan de zwijgzaamheid van Berssenbrugge.

Maar de nu gevonden foto's van de Haagse oorlogsperiode vertellen alsnog zijn verhaal.....

Het is het verhaal van Den Haag, in de laatste grimmige oorlogsmaanden. Over de traumatische gebeurtenissen die de stad, de bewoners én de fotograaf hebben meegemaakt.....

Dit is het moment waarop Wim Berssenbrugge de belangrijkste foto's van zijn leven heeft gemaakt.....

Lang onzichtbaar en onbekend.

Maar nu hun bijzondere plek in de geschiedenis onuitwisbaar opeisend.